

GAP Bölgesinin Organik Tarım Potansiyeli ve Uygulanabilirliği

Gülşah BENGİSU

*Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü, Şanlıurfa
e-posta: gbengisu@hotmail.com*

Geliş Tarihi/Received:28.12.2012 Kabul Tarihi/Accepted:18.03.2013

Özet: Tarım günümüz dünyasının en stratejik sektörlerindedir. Tarım yapılabilecek toprakların azalması, kullanılabilir su kaynaklarının çeşitli nedenlerle yararlanamayacak duruma gelmesi, artan nüfusla birlikte değerlendirildiğinde, sürdürülebilir nitelikte, sağlıklı, güvenli, yeterli gıda üretimi ve kaliteli bir yaşam ortamı oluşturmak önümüzdeki yıllarda üzerinde çalışılması gereken konulardan olacaktır. Sürdürülebilir organik tarımın stratejik önceliği, Türkiye’de sertifikalı organik tarımsal üretimi geliştirerek, bu amaçla sürdürülebilir iş faaliyetlerini de geliştirmektir. Organik tarım, doğal kaynakların korunmasına ve sürdürülebilir tarıma da destek olur. Organik tarım sistemleri; tarımsal verimliliği ve toprak verimliliğini artıracığı gibi, doğal kaynakları onarır ve Türkiye’de gıda kalite ve güvenilirliğini de yükseltir. Sertifikalı organik tarımsal sistemler geliştirildiği takdirde, Türkiye’nin kırsal kesimlerinde tarımın gelir üretme ve iş yaratma kapasitesi de gelişecektir. GAP Bölgesi de bu anlamda tarıma henüz açılmamış ya da organik tarıma dönüştürülebilir yapıdaki çeşitli alanlarıyla bu potansiyeli bünyesinde barındıran ve farklı iş kollarına ham madde üretebilecek ölçekte geniş tarımsal alanları kapsamaktadır. Bu araştırma derlemede bölgenin organik tarım potansiyeli ve bu potansiyelle birlikte oluşturulacak iş kolları, bu kollarla istihdam edilebilecek iş gücünün önemi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: GAP Bölgesi, Organik Tarım, Uygulanabilirlik

Potential of Organic Farming and Its Applications in GAP Region

Abstract: Agriculture is among the most strategic sectors in today's world. Reduction in arable land, loss of usability of available water resources from a variety of reasons have become a serious problem along with an ever increasing population. In the future, sustainable, well-balanced, safe and adequate food production will be a critical issue that is necessary to investigate in order to create environmentally friendly living conditions. A strategic priority for sustainable organic agriculture is to develop sustainable business operations in Turkey, through increasing the certified organic agricultural production. Organic farming also supports the conservation of natural resources and sustainable agriculture. Organic farming systems increase the agricultural productivity and soil fertility while protecting the natural resources and improving the food quality and safety. If certified organic agriculture systems are developed, agricultural income and employment capacity will increase rapidly in the rural areas of Turkey. The GAP region covering a large scale agricultural land embodies a great potential for organic agriculture that produce raw materials for different business lines. In this review, the potential of the GAP region for organic agriculture, employment opportunities and the contribution of the labor force to the region have been evaluated.

Key words: GAP Region, Organic Farming, Sustainability

1. GİRİŞ

Yıllar önce herhangi bir kimyasal kullanmadan ürettiğimiz ürünlerin doğal oluşu nedeniyle, özellikle tercih edilmesi organik tarım arayışlarının belki de ilk adımının bilinmeden de olsa atılmasına neden olmuştur. İnsanoğlu, son zamanlarda tükettiği sebze ve meyvelerin eski tadı ve kokusunda olmadığını fark etmiş ayrıca çok önemli sağlık sorunları da yaşamaya başlamıştır. Bu sorunlardan bazılarının hormonlu ve yoğun kimyasal kullanılmış gıdalardan kaynaklandığı anlaşıldığında, bütün bu yaşananlar bizleri organik ürünlerle beslenmeye ve onları tercih etmeye yöneltmiştir. Organik üretim; yüksek kaliteli, sağlıklı ve risksiz ürünler talep eden tüketici kitlesine yönelik, çevre dostu üretim teknikleriyle kontrollü ve sertifikalı olarak gerçekleştirilen alternatif bir üretim biçimidir. Tarım yaşamın esasıdır ve evrenseldir. Bir bölgede yapılan tarım, üretilen ürünlerin

ihracatı ile uzağındaki ülkeleri etkileyebilmektedir. Bu nedenle tarımsal sorunları küresel düşünme zorunluluğu vardır. Dolayısıyla bu önemli üretim kolunun, pestisit ve gübre kirliliğinin pek fazla yaşanmadığı bir bölge olan Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde geliştirilmeye çalışılması dünya ve ülkemiz açısından önem taşımaktadır.

Yüzyılımızın özellikle son çeyreğinde çevre kirliliği ekolojik dengeyi gittikçe daha çok tehdit eder bir hale gelmiş, bu da yaşayan her türlü canlı ve insan sağlığını tehlikeye sokmuştur. Tarımsal üretimi artırma ve albenisi yüksek ürünler elde etme adına aşırı ve kontrolsüz bir şekilde kullanılan insektisit, fungusit ve herbisit gibi toksik maddelere bugün dünyanın her yanında rastlanabilir. Tükettiğimiz birçok gıdada da bu kimyasalların az da olsa kalıntılarına rastlanmaktadır. Diğer yandan sentetik gübre kullanımı sonucunda yer altı suları insan sağlığını etkileyecek derecede kirletilmektedir. Toprağı, suyu, havayı, insan sağlığını, kısacası tüm ekolojiyi olumsuz yönde etkileyen bu sisteme doğa daha ne kadar dayanabilecektir. Bu sorunun doğru yanıtını bulabilen insanlar çözüm için; yine doğadan yararlanan, ancak ona karşı olmayan, onunla dost ve ona saygılı üretim sistemlerini geliştirmişlerdir. Dünyanın gelişmiş ülkelerinde ekolojik tarım, özellikle tüketici talebi ve devlet desteğinin etkisiyle, hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu ülkelerde, ekolojik alanların geleneksel tarım alanlarına oranı %1-15 arasında değişmektedir. Ülkemizde ise bu oran daha düşük düzeylerde (Öztürk, 2001).

2. ORGANİK TARIMA GEÇİŞ

Organik tarıma geçişin başlıca nedenlerinden biri olarak Dünya nüfusunun hızla artması ve beraberindeki teknolojik gelişmelerin insanları tarımsal üretimde birim alandan en kısa sürede mümkün olan en fazla verimi elde etmeye yöneltmesi sayılabilir. Diğer yandan, organik tarımda toprak koruma yöntemleri, zararlı otlarla ve böceklerle mücadele kimyasal yöntemlerin kullanımından daha pahalıdır ve bu masraf mevsimsel olarak değişir. Ayrıca organik tarım çiftçilerinin bundan ayrı olarak birde uymak zorunda oldukları sertifikalandırma masrafları vardır. Avrupa'da organik gıdalar yaklaşık %50-60 daha pahalı olmasına rağmen ülkemiz iç pazarında satılmakta olan ürünler organik gıdaları tanıtmak amacıyla en fazla %30-35 oranında pahalı tutulmaya çalışılmaktadır (Anonim, 2003).

Doğrudan beslediğimiz bitkilerin yanında, transgenik bitkilere de dolaylı yollardan da maruz kalmaktayız. Etiyle beslediğimiz hayvanlara yem olarak verilen soya ve mısır gibi bitkilerin genleri değiştirilebilmektedir. Genleri değiştirilen bitkilerin sağlığını zararlı olup olmadığı ve uzun vadeli etkileri, çevreye ne derece zarar verebilecekleri henüz kesin olarak bilinmemektedir. Bu bitkilerin ne derece güvenli olduğunu ancak zaman gösterecek ve bu arada biz tüketiciler dev bir genetik deneyin kobayları olmaya devam edeceğiz. Bütün bunların sonucu olarak ekolojik sistemde canlı olarak kabul ettiğimiz toprak ve yer altı suları kirlenmiş, bu sularla beslenen bitkiler hayvan ve insanlar da zehirlenmeye başlamıştır. Çevre kirliliği artarak doğal denge tahrip edilmiştir. Bugün pek çok ülkede tarımda aşırı oranda kimyasal kullanılmaktadır. Bu olumsuzluklar karşısında artan gelir seviyesi ile birlikte başta eğitim seviyesi yüksek ülkelerde temiz çevre anlayışı da artmıştır. Dolayısıyla toprağın fiziki ve verimlilik durumunun dikkate alınması, konvansiyonel tarımda girdi maliyetlerinin artmasına rağmen verimin düşmesi, aile ve gelecek nesillerin sağlığı ile ilgili endişeler, hormonlu ve genleriyle oynanmış ürünlerin cazibeli fakat lezzetsiz olması ayrıca kullanımı ile ilgili sağlığımızı kötü etkileyecek sonuçlar ekolojik tarıma geçiş için en önemli nedenler olarak sıralanabilir (Yavuzer vd., 2003).

3. GELENEKSEL TARIM

Yüzyıllardan beri artan nüfusun beslenmesi için teknolojik gelişmeler ve tarımda geliştirilen üretim artırıcı teknikler, üreticileri tarımsal üretimde birim alandan en kısa sürede en fazla verimi elde etmeye yöneltmiş ve bu yöntemlerin ürün artışının yanında gelebilecek sorunları göz ardı etmesine neden olmuştur. Geleneksel tarım gerçekleşen ürün artışının yanında, çevre kirliliği, ürünlerde lezzet kaybı, insanlarda sağlığı etkileyen maddelerin kullanımı ve tarımın sürdürülebilirliğini hiçe sayan boyutlara varmıştır.

Konvansiyonel tarımın sonuçları olarak; tarımsal kimyasalların kullanılması, herbisitler ve insektisitlere karşı yabancı ot ve böcek direncinin artması, toprak verimliliğinin azal-

ması, sediment ve kimyasallar nedeniyle yüzey ve yer altı sularının kirlenmesi, yaban hayatı ve faydalı böceklerin yok edilmesi, pestisitler ve gıda katkı maddelerinden kaynaklanan insan ve hayvan sağlığı için tehlikelerin artması ve sınırlı bitki besin maddesi rezervlerinin tükenmesi gibi durumlar ortaya çıkmıştır.

Artık toplumlar, konvansiyonel tarımın çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini sorgulamaktadırlar. Bu nedenle, birçok işletme daha sürdürülebilir tarım yapabileceği alternatif uygulamalar aramaktadır. Bu alternatif tarım sistemlerinden organik veya ekolojik tarım; ekim nöbeti, yeşil gübre, hayvan gübresi, kompost, organik gübreler, biyolojik pest kontrolü ve modern teknolojiye dayanmakta ve tarımsal kimyasalların kullanımını bunun dışında tutmaktadır (Atış, 2005).

4. ORGANİK ÜRÜNLERİ TERCİH NEDENLERİ

Özellikle son yıllarda bitkisel ve hayvansal üretimi artırmak, zararlı böceklerle mücadele etmek ve hastalıkları önlemek için sentetik ilaçlar bol miktarda ve her yıl daha fazla artarak kullanılmaya başlanmıştır. Tükettiğimiz gıdalarda ilaç kalıntılarının bulunma olasılığı çok yüksektir ve bu kalıntıları yıkayarak yok etmemiz pek de mümkün görünmemektedir. Bu yüzden birçok ülkede çocuklara verilmeden önce meyvelerin soyulması önerilmektedir. Çocuklar toksik maddelere yetişkinlerden daha duyarlı olduğu için, Avrupa'da bebek maması üretiminde kullanılan besin maddelerinin böcek ilaçlarıyla ilaçlanması yasaklanmıştır. Hayvan yemine katılan ilaçların inek sütüne geçtiği ve bu sütle beslenen insanlara da geçebileceği araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Besin maddesi olarak etinden faydalandığımız hayvanların yem ve sularına, hastalık ve parazitlerden korunabilmeleri için, düzenli olarak antibiyotik konulması sonucunda araştırmalar antibiyotik kalıntılarının insana geçtiğini, vücudumuzda dirençsiz bakterileri öldürerek, güçlü ve zararlı bakterilerin çoğalmasına sebep olduğunu ve bu yüzden hastalandığımızda kullandığımız antibiyotiklerin etkisiz hale geldiği görülmektedir. Ekmek, bisküvi, pizza ve diğer hazır yemekler vazgeçemeyeceğimiz yiyeceklerin başlıcasındır ve bunların bir kısmı genleri değiştirilmiş ürünlerden yapılmaktadır. Dolayısıyla toprağın fiziki ve verimlilik durumunun dikkate alınması, konvansiyonel tarımda girdi maliyetlerinin artmasına rağmen verimin düşmesi, aile ve gelecek nesillerin sağlığı ile ilgili endişeler, hormonlu ve genleriyle oynanmış ürünlerin albenili fakat lezzetsiz olması ayrıca kullanımını ile ilgili sağlığımızı kötü etkileyecek sonuçlar ekolojik tarıma geçiş için en önemli nedenler olarak sıralanabilir (Anonim, 2004).

Günümüzde bütün dünyada artan bilinçli beslenme ve sağlıklı yaşam eğilimleri sonucunda tüketicilerin çoğu, artık ne yediğine, ne içtiğine özel olarak dikkat etmektedir. Tüketiciler onlara sunulan ürünün ambalajını değil, içeriğini merak etmektedir. Doğal besinleri tüketmek isteyen tüketicilerin bu yöneliminin bir sonucu olarak da organik tarım ürünleri ticareti dünyada giderek yaygınlaşmaktadır. Öncelikle kişisel sağlığımız, çocuklarımız için önemlidir. Çocuklar yetişkinlere göre kimyasalların kötü etkilerine en az dört kat daha fazladır. Dolayısıyla bugün bizim yapacağımız bilinçli seçim geleceğimizi doğrudan etkileyecektir. Organik olarak yetiştirilen ürünler yapay renk koku ve tatlandırıcı içermedikleri için çekicilikleri azdır, fakat doğal lezzetleri bugün birçok kişi için vazgeçilmezdir. Bugün gelişmiş ülkelerin tercihi organik ürünlerdir. Doğal çevrenin korunması için de önemlidir. Böcek ilaçları ve diğer kimyasallar yer altı su rezervlerimizi zehirlerken toprağın canlı kısmını da öldürürler. Organik ürün çiftçiliği küçük aile işletmeleri ile kooperatifleri koruduğundan ülke ekonomisine getirisini fazladır.

5. GAP BÖLGESİNDE ORGANİK TARIM ÇALIŞMALARI VE İLERİYE DÖNÜK PROJEKSİYONLAR

GAP Bölgesi, 9 ilin (Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak) yer aldığı Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde uygulanmaktadır. GAP kapsamındaki illerin arazi ve nüfus büyüklüğü, Türkiye'nin ortalama yüzde 10'u dolyındadır. GAP, başlangıçta bölgenin su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine dayanan bir program olarak ele alınmış; Fırat ve Dicle Havzası'nda sulama ve hidroelektrik enerji üretimine yönelik sulama yatırımları öngörülmüştür. Dünyanın sayılı projeleri arasında da yer alan GAP, çok kapsamlı ve bu ölçüde de çok maliyetli bir projedir. Sadece GAP Master Planı'nın belirlediği hedef ve büyüklüklere ulaşabilmek için yapılması öngörülen

kamu yatırımlarının finansman ihtiyacı 2008 yılı fiyatlarıyla toplam 41,2 milyar TL'dir. 2007 sonuna kadar 25,6 milyar TL harcama yapılmış ve nakdi gerçekleşme yüzde 62,2 düzeyine ulaşmış bulunmaktadır. GAP kapsamındaki sulama yatırımları ele alındığında öncelik su depolama yapılarına (barajlara) verilmiş, 15 baraj tamamlanmış; 1 milyon ha alanı sulayacak su depolama kapasitesi oluşturulmuştur. GAP Bölgesi'nde 2008 yılı itibarıyla Fırat ve Dicle Havzası'nda toplam 272 bin 972 ha alan sulamaya açılmıştır. Diğer bir ifadeyle sulama yatırımlarının ancak yüzde 15'i gerçekleştirilmiştir (Anonim, 2009a).

GAP Bölgesinde her geçen gün sulamaya açılan tarım alanları artmaktadır. Ancak aşırı sulama ile beraber yoğun kimyasal ilaç ve gübre kullanımı doğal yapıyı olumsuz etkilemektedir. Yeraltı suları insan sağlığını etkileyecek derecede kirlenmeye, bölge toprakları tuzlanmaya ve çoraklaşmaya başlamıştır (Bengisu vd., 2010).

Bölgede sulamaya açılan alanlarda endüstri bitkileri, özellikle pamuk ekimi yaygınlaşmıştır. Özellikle Harran Ovasında monokültür tarıma olan eğilim, su ve toprak kullanımı yanında; tohum yatağı hazırlığı, ürün rotasyonu, yeni ürünlerin denenmesi, bitki koruma ve arazi kullanımı konusunda sorunların doğmasına neden olmuştur. Bu şekilde devam edecek olan üretim şekliyle tarımda sürdürülebilirliğin azalacağı ve doğal kaynaklarımızın kısa sürede elden çıkacağı ortadadır (Anonim, 2006).

GAP Bölgesinde uzun yıllardır işlenmemiş, kimyasal gübre, zirai ilaç, hormon gibi maddelerin kullanılmadığı alanlar vardır. Dünyada tarımın ilk yapıldığı bölgelerden biri olan GAP bölgesi bereketli toprakları, bol su kaynakları ve uygun iklim koşulları bakımından birçok ürünün yılın mevsimlerine göre üretilebildiği havzalar topluluğundan oluşur (Anonim, 2009b).

GAP Bölgesi'nde organik tarımsal üretim Adıyaman, Gaziantep, Kilis, Mardin ve Şanlıurfa da gerçekleşmektedir. 2005 yılı itibarı ile toplam çiftçi sayısı (60) üretim alanı (18.980 ha) ve üretim miktarı (75.240 ton) dur. Üretim alanı (15.934 ha) ve üretim miktarları (64.292 ton) bakımından Şanlıurfa ön plana çıkmaktadır. GAP Bölgesi'ndeki organik tarım yapılan üretim alanlarının %83,9'u ve üretim miktarlarının % 85,5'i Şanlıurfa tarafından sağlanmaktadır. Gaziantep (19) çifti sayısı bakımından ilk sırada yer alırken, Kilis (14) ve Şanlıurfa (13) bu ilimizi izlemektedir. Üretim alanı bakımından ise, Şanlıurfa'dan sonra 2.415,0 ha ile Gaziantep gelmektedir. Yine bölgede üretim miktarı en yüksek olan ilimiz Şanlıurfa (64.292 ton)'nın ardından Gaziantep (8.681 ton) gelmektedir (Anonim, 2009 a).

Organik tarımsal üretimde, iklimi ve toprak yapısı itibarı ile GAP Bölgesi oldukça büyük bir potansiyele sahiptir. Henüz çok az sayıda üretici organik tarım üretimine geçmiş olan bölgede hızlı bir yatırım ve üretim artışı mümkündür (Anonim, 2009b).

GAP Bölgesinin ürün çeşitliliği ve desenine bakıldığında tamamen doğal kirlenmemiş ortamlarda yukarıda bahsedilen bağcılık, ceviz, fıstık, badem, kuru üzüm, nar gibi meyveler ve her türlü sebze üretimi, hububat ürünleri, yağlı tohumlar, meyveler, kırmızı ve beyaz et üretimi, süt ve süt ürünleri, arıcılık, baharatlar, ilaç sanayi ile şifalı bitkilerin üretimi gibi birçok önemli ürün bulunmaktadır. Bu ürünlerin Bölgede kolaylıkla organik üretimi söz konusudur (Anonim, 2011). Bu da ancak ülkemizdeki organik tarım konusundaki gelişmelerin artırılmasına bağlıdır.

Bölgede üretilebilir organik tarım ürünleri; sert kabuklu meyveler (antep fıstığı, badem), tıbbi ve aromatik bitkiler (anason, çemen, kimyon, kişniş, kekik, nane, safran), endüstriyel bitkiler (mısır, soya, pamuk), meyve ağaçlarından (incir, üzüm, erik, zeytin, nar, dut), sebze ve tahıl grubu ve hububat (arpa, buğday, mercimek, nohut) oluşmaktadır.

Üretim miktarları bakımından incelediğimizde; bölgede yetiştirilen ilk altı ürün, buğday (27.659,2 ton), pamuk (26.236,1 ton), mercimek (8.944,2 ton), arpa (6.662,4 ton), kırmızı mercimek (1.154 ton) ve son olarak yulaf (1.050) dır. Bu ürünlerin yanında; antep fıstığı, üzüm, nar, zeytin, kapari, kimyon gibi tıbbi aromatik bitkiler üretilmektedir. Bölgeden pamuk, antep fıstığı, dut, mercimek, nohut, buğday, nar, kapari, ve kimyon gibi ürünlerin ihracatı yapılmaktadır. Toplam ihracat yapılan ürün miktarı; 3.992 ton civarında olup, Türkiye ihracatının (30.682 ton) % 13'üne karşılık gelmektedir. Görüldüğü gibi

bölgenin konvansiyonel olarak karşılaştırılmalı üstünlüğü olan ürünlerinin organik olarak üretilmesi önem kazanmaktadır (Anonim, 2008).

6. GAP BÖLGESİNDE TOPRAK KULLANIMI, MAYINLI ARAZİLERDEN YARARLANMA VE UYGUN ORGANİK TARIM HAVZALARI

GAP Bölgesinde Organik Tarıma uygun havzalar; Diyarbakır ili kuzey kuşağı olan dağlık bölge, Siirt ili doğu ve kuzey doğu kuşağı, batısı ile güneyi, Şırnak ili doğu, kuzeydoğu kuşağı, güney kuşağı (sınır bölgesi – mayınlı saha) Mardin ili kuzey kuşağı Savur, Midyat, Kızıltepe kuzey kuşağı, Suriye sınır kuşağı (mayınlı saha) Şanlıurfa Karacadağ doğu kuşağı, Suriye sınırı güney kuşağı (mayınlı saha), Halfeti ve Birecik dağlık kesimleri ve su boyları, Adıyaman ili Nemrut Dağı çevresi, Baraj gölü çevresi, Gaziantep Suriye sınırı güney kuşağı (mayınlı saha), Nizip ili kuzey doğu kesimi, Kilis ili Suriye sınırı güney kuşağı (mayınlı saha) olarak sıralanabilir.

Seçilebilecek havzaların toprak nitelikleri dağılımlarına bakıldığında, bölge Karacadağ volkan kütlesi ile ayrılan, doğuda kalan kesimi, kuzeyden ve doğudan Toros yayı, batıdan Karacadağ ve Güneyden Mardin eşiği adı verilen bir sırtla çevrilidir. İpek yolunun içinden geçtiği alan Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Mardin çevresi kuzeyde kalan arazilere göre daha yumuşak bir topografyaya sahiptir. Bölge iklim, topografya ve ana madde farklılıkları nedeniyle çeşitli büyüklükte toprak gruplarından oluşmuştur. Bölge topraklarının % 37'si kırmızımsı kahverengi, % 28'i kahverengi orman, % 12'si bazaltik, ve % 11'i kahverengi, büyük toprak gruplarından oluşmaktadır.

GAP Bölgesinde arazilerin yeteneklerine uygun olarak kullanılmadığı da görülmektedir. Aslında VI. ve VII. sınıf arazilerin, orman rejimi dışındaki kısımlarının meraya ayrılması gerekirken, bu alanlarda tarım yapıldığı, buna karşın tarım arazisi şeklinde değerlendirilmesi gereken I-II ve III. sınıf araziler ile bazı önlemler almak koşuluyla, tarım yapılabilen IV. sınıf arazilerde mera rejiminin uygulandığı yaygın olarak gözlenmektedir.

Bölge meraları uzun yıllar aşırı ve düzensiz otlatma nedeni ile bozulmuş durumdadır. Klimaks bitkilerin kaybolduğu bu meraların genelinde ağır bir erozyon baskısı da söz konusudur. Yörede, tarımda mekanizasyon uygulamalarının artışına paralel olarak nüfusun da aşırı artış göstermesi, giderek mera alanlarını tarım alanı lehine azaltmıştır. Daha kötüsü, yeni tarım arazisi konumuna dönüştürülen bu arazilerde hayvancılığın temel girdisini oluşturan yem bitkileri tarımına da gereken önem verilmemiştir.

GAP bölgesinde Türkiye'nin Irak ve Suriye sınırında yer alan, 300 ile 750 metre genişliğinde ve yaklaşık 780 kilometre uzunluğunda, 508 bin dekarlık mayınlı arazi olduğu, 223 kilometre uzunluğunda 54 bin dekarlık mayınlı arazinin de Şanlıurfa'da bulunduğu ve bu arazinin düz ve büyük ölçüde birinci sınıf tarım arazilerinden oluştuğu bilinmektedir. Suriye ait araziler mayından temizlenmiştir, sadece Türkiye sınırında mayınlı araziler mevcuttur.

İşlenebilir tarım arazilerinin yanında, daha düşük miktarlarda olmak üzere mera alanları, orman ve makilik alanlar ile volkanik kayalarla kaplı alanlar bulunmaktadır. Mayınlı arazilerin işlemeli tarıma elverişli bölümünün, illere göre değişmekle birlikte, % 80'e yakın bir oranda, yaklaşık 170 bin dekar olduğu hesaplanmıştır. Bu arazinin % 70'inin sulanabilir özellik taşıdığı değerlendirilmektedir.

Yakın bir tarihte TBMM Genel Kurul gündeminde tartışılan yeni bir kanun tasarısı ile "bu alandaki mayınların temizlenmesi, imha edilmesi ve sağlanacak alanda tarımsal üretim yapılması" amaçlanmaktadır. Yaklaşık 53 yıldır kullanılmayan bu alanların birinci sınıf tarım arazisi olduğu bir gerçektir. Topraklar uzunca bir süredir tarımda kullanılmadığından, verimliliklerinin ve kalitelerinin arttığı varsayılmaktadır. Bu kuşaktaki toprakların tarımsal kullanımları açısından nitelikleri henüz bilimsel olarak incelenmediğinden, tahminle; organik madde miktarlarının tarımsal üretim yapılan alanlara oranla en az % 30-40 fazla olduğu düşünülmektedir.

Ulusal güvenlik bakımından bir sakıncası yok ise bu arazilerin mayınlardan temizlenerek tarıma açılması, verimli kaynağımızın ekonomik kılınması bakımından hiç kuşkusuz yararlıdır. Esasen verimli bir topografyanın parçası olan ve uzun zamandan beri kullanılmadığı için yüksek tarımsal üretim potansiyeline sahip olan bu alanların, tarımsal

üretimimize ve dolayısıyla ekonomimize kazandırılması kesinlikle doğru bir yaklaşım tarzıdır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Türkiye'nin gelişmişlik düzeyi düşük bölgelerinden biri olması bağlamında; mayınlı arazilerin temizleme sonrasında yöre çiftçisine tahsis edilmesi durumunda yaratacağı istihdam, Türkiye'nin sosyal dengeleri açısından da çok önemlidir.

Türkiye'de toplam 508.000 dekarlık mayınlı alan bulunmaktadır. Şanlıurfa ili sınırları içinde 54 bin hektarlık alanda; işlenebilir tarım alanı 45.000 dekadır. Türkiye'deki verili ortalama işletme büyüklüğü olan 59 dekarlık işletmelere bölündüğünde, 762 tarım işletmesi doğacaktır. Her hanenin en iyimser tahminle tarım işinde çalışabilecek yaşta olan 5 kişiden oluştuğu düşünüldüğünde, 3818 kişilik bir istihdam kapasitesi ortaya çıkmaktadır. Avrupa Birliği'nin verili ortalama işletme büyüklüğü olan 130 dekarlık işletmelerin kurulması halinde ise 346 aile tarım alanında istihdam edilmiş olacaktır. Her aileyi de 5 kişi düşünürsek yaklaşık 1730 kişi eder; bunun yanında da her işletmeye bir ziraat mühendisi verilirse işletme büyüklüklerine göre yaklaşık olarak 762 veya 346 ziraat mühendisi istihdam edilecektir. İşletme başına yıllık net gelir ise 10 bin 621 lira olarak gerçekleşecektir. Bir kooperatif çatısı altında örgütlenen köylü üreticinin, her işletmede ziraat mühendisleri önderliğinde gerçekleştirecekleri üretim, Türkiye'nin gıda ve gıda güvenmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

Sözü edilen alan, uzun yıllar tarımsal amaçlı kullanılmadığı için kimyasal ilaç ve gübre kalıntısı içermemekte ve bu niteliği ile de konvansiyonel tarımdan organik tarıma dönüştürmek için beklenmesi gereken "geçiş süreci" ni ortadan kaldıracaktır.

Bu bağlamda, bölge, yüksek katma değerli ve doğayla dost organik tarımsal üretim için son derecede uygun bir görünüm sergilemektedir (Bengisu vd., 2010).

7. GAP'TA ÖRNEK ORGANİK TARIM UYGULAMALARI

2000 yılında Şanlıurfa da yaklaşık 2500 dekar alan üzerinde ekolojik tarım faaliyetlerine başlandı. Mevcut 220 dekar antepfıstığı (3000 adet), 200 dekar bağ(7500 adet) ıslah edilerek, ekolojik tarım metodları ile bakım ve kontrolü yapılmaya başlandı. Yaklaşık 1179 dekar alan üzerinde mercimek (255 da), buğday (287 da), arpa (637 da) ziraati yapıldı. Yine domates (58 da), biber (50 da), taze fasulye, (5 da) patlıcan, (20 da) Diğer sebzeler (58 da) olarak toplam 191 dekar alan üzerinde sebze üretimi yapılmıştır.

Bunun dışında kalan alanlarda da çevre ve yol düzenlemesi için yaklaşık 7000 muhtelif ağaç fidesi dikilmiştir. Toprak iyileştirmesi için torf ve değişik yem bitkileri ekimi yapılarak yeşil gübre olarak kullanılmaktadır. Tıbbi ve aromatik bitkiler konusunda birçok türün denemeleri yapılmaktadır. 2000 yılından bu yana organik usullerle üretim yapılan işletmelerde sertifikalı işlemleri devam etmektedir. Toplam 2380 dekar alan üzerinde erik 2519, badem 4164, elma 2604, kiraz 1388, nektarin 1619, vişne 1834, zeytin 1116, nar 10000, bağ 20000, kaysı 7530 adet olmak üzere organik meyvecilik yapılmaktadır (Bengisu vd., 2010).

8. SONUÇ

Türkiye'de halen tarım ve hayvancılığın çözümlenmesi gereken önemli sorunları vardır. Ancak organik üretim yoluyla bu sorunların çözümleneceği düşünülmemelidir. Organik üretim yöntemi, sağlıklı ve kaliteli ürün talebiyle özel pazara yönelik üretim için kullanılan bir yöntemdir.

Organik Tarım, konvansiyonel tarım sonucu giderek artan çevre ve sağlık sorunlarının çözümünde de etkin bir alternatif olarak kabul edilmiştir. GAP Bölgesi henüz kirlenmemiş toprak ve su kaynaklarıyla, ekolojik ürün üretimi için potansiyel oluşturmaktadır. Üretilecek ürünlerin ihracata yönelik olarak gerek kurutulmuş halde, gerekse işlenip ambalajlanarak piyasaya arzı, bölgenin tarımsal sanayisinin gelişimine de katkıda bulunacaktır.

GAP bölgesinde organik tarım için gerekli olan ürün deseni bulunmaktadır. Yine organik üretim potansiyeli sulama alanlarının artışına bağlı olarak daha da değerlendirilecek, ürün çeşitliliğiyle birlikte bu değer daha da artacaktır. Ancak bu potansiyel lokal olarak hare-

kete geçirilmiştir. Oysaki GAP Bölgesi'nde ekimi yapılan tarla bitkilerinden pamuk, mısır, soya fasulyesi, çeltik, susam, buğday, mercimek, nohut, ayçiçeği bitkilerinin organik yöntemlerle üretim potansiyeli bulunmaktadır. Ayrıca mikroklima özelliği gösteren alanlarda domates, patlıcan, biber, kavun, karpuz, hıyar, taze fasulye, havuç, bezelye; yine bahçe bitkilerinden kayısı, kiraz, ceviz, badem, fıstık, erik organik metotlarla başarılı bir şekilde üretilebilir (Anonim, 2011).

Hayvansal ve bitkisel üretimde temel hedef verimliliği arttırmaktır. Bu nedenle organik üretimin ülkemizde alternatif bir yöntem olabilmesi için bir geçiş süresine ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak burada önemli bir noktada bitkisel ve hayvansal üretimde biogüvenliğin sağlanması için koşulların oluşturulmasıdır. Her şeyden önce organik tarım ve hayvancılık, toprakların sürdürülebilir tarım açısından korunmasında büyük önem taşımaktadır. Bu yönde atılacak adımlar tarım ve hayvancılığın geleceğini garanti altına alacak, gelecek nesillere kirlenmemiş verimli topraklar bırakacaktır.

Bu sayılanlar dışında, Ülke genelinde ve GAP bölgesinde hayvancılıkta organik üretime ilişkin üretim ve pazarlama politikalarının ivedilikle oluşturulması, üreticiyi destekleyen, tüketicileri bilinçlendiren programların hazırlanmasına çalışılmalıdır.

Tarım yaşamın esasıdır ve evrenseldir. Bir bölgede yapılan tarım, üretilen ürünlerin ihracatı ile uzağındaki ülkeleri bile etkileyebilmektedir. Bu nedenle tarımsal sorunları küresel düşünme zorunluluğu vardır. Dolayısıyla Türkiye' de ve özellikle pestisit ve gübre kirliliğinin pek fazla yaşanmadığı bir bölge olan Güneydoğu Anadolu Bölgesinde de geliştirilmeye çalışılması dünya ve ülkemiz açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

- Atış, E. 2004. http://www.bugday.org/portal/haber_detay.php?hid=466
- Anonim, 2003. http://yunus.gov.tr/yunus/uploads/Makale_030206.pdf
- Anonim, 2004. http://www.kto.org.tr/d/file/organik_rapor.pdf
- Anonim, 2005. <http://www.ziraatci.com>
- Anonim, 2006. <http://gatae.gov.tr/htmls/faaliyetler/images/2005-2006>
- Anonim, 2008. <http://www.gap.gov.tr/organik.html>. GAP ve Organik tarım.
- Anonim, 2009a. <http://www.sutso.org.tr/dosyalar/yayinlar/060620099155.pdf>
- Anonim, 2009b. <http://www.orguder.org.tr/turkiyede.html>
- Anonim, 2011. http://www.karacadag.org.tr/SayfaDownload.DIYARBAKIR_ILINDE/_ORGANIK_TARIMA_UYGUN_ALANLARIN_BELIRLENMESI_VE_HARITALANMASI.pdf
- Bengisu, G., Yavuzer, Ü., Cevheri C., Öztürkmen A. R., ve Coşkun. M. 2010. Organik tarımın GAP Bölgesin'de uygulanabilirliği. Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11 - 15 Ocak 2010, Ankara, s. 229-235.
- Eraslan, İ. H. ve Şelli, F. 2006. Sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmede organik tarım sektörü sektörel stratejiler ve uygulamalar. Genel Olarak Organik Tarım Yöntemi, Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği, Kazancı Matbaacılık. İstanbul, 140.
- Öztürk, A. 2001. Türkiye 2. Ekolojik Tarım Sempozyumu. 14-16 Kasım 2001. Antalya. ,s. 5.
- Yavuzer, A.G.B., Yavuzer, Ü., Öztürkmen, A.R., 2003. Organik Tarım ve Hayvancılığın GAP Bölgesi İçin Önemi. TMMOB Makina Mühendisleri Odası, III. GAP ve SANAYİ Kongresi, 18-19 Ekim 2003, Diyarbakır, s. 95-100.